

Cezayir Türküsü

Mustafa CANSIZ

*Sokakları mermer taşlı
Güzelleri hilal kaşlı
Hep bakışlar bize karşı
Sultan Cezayir gel aman...*

Bütün Anadolu'da özellikle de Akdeniz ve Ege sahillerimizde olduğu gibi eskiden Serik'te Cezayir türküsü çok sevilir; söylenir, dinlenir; oyun havası olarak çalınır, oynanırdı. Özellikle köy düğünlerinde Serik Abdalları, Cezayir türküsünü çalar, arada bir; "Hama, Humus, Trablus..." diye çocuklukta bilmediğim bir memleketin duymadığım şehirlerini sayar dökerdi. "Nere bu Cezayir, nere bu şehirler? Bizimkiler neden türküsünü söyler?" diye merak eder dururdum. Sonra öğrendim. Meğer bu türkü eski günlerden, tarihimizden bir hatıraymış. Gidenlerin, gidip de gelmeyenlerin, ayrılıkların türküsüymüş.

Bu türkü zamanla sahillerden içeri taşmış; bütün Anadolu'ya yayılmış, her yerde çalınır, söylenir olmuş. Her yöre türküyü kendi beğenisine uygun bir şeyler kattığından olacak, giderek yaygınlaşmış, zenginleşip çeşitlenmiş. Kına gecelerinde, gelin almasında, ağıt gibi söylenir. Evlenecek kızın baba evinden ayrılması da bir ayrılıktır da ondan...

Özellikle Teke yöresinde eskiden her düğünde muhakkak bir Cezayir havası çalınır, bilenler Cezayir zeybeği oynardı. Düğüne gelen hatırlı misafirler Abdala, "Vur bi Cezayir" der. Vurmasa olmaz. Cezayir türküsü çalamayan "Abdal'a "Abdal"; zurnacıya zurnacı, kemaneciye kemaneci, davulcuya davulcu denmezdi. İlle çalacaksın... Bu türküyü iyi çalan yörede nam salmış "Abdallar" vardı. Onlar her zaman aranır, bulunur, üçe beşe bakılmaz, vakitleri uygunsa, düğünleri onların yapması istenirdi.

Şimdi her şey gibi düğünler de değişti. Eski köy düğünleri yok artık. Köy düğünü adı altında, eskiye olan özlemlerle, arada bir düğün kuruluyorsa da eski tadı vermiyor, bu ses, o ses değil, bugün de o gün değil...

Cezayir nere, Serik nere? Bu ilgi nerden kaynaklanıyor? Bu türkünün öyküsü nedir? Cezayir, Akdeniz'in güney batı kıyısında, Serik Antalya ovasının ortası. Antalya Akdeniz'in kuzey doğu kıyısında ...

Şimdi biraz gerilere gidelim... Epey gerilere... Orta Çağ'da Akdeniz'in Türk korsanları, Çanakkale'den Taşeli'ne değin, Anadolu kıyılarından, yaz aylarında, mevsimlik işçi toplar gibi, asker toplarmış. Asker toplayacak gemi reisi; çarşıda, pazarda, meydanda bayrak açtırır; "Terlemeden kazanmak, so-lumadan ölmek isteyenler bura; bu bayrağın altına ..." diye tellal çağırtırmış. Bu çağrıya kulak veren memleketin işsiz güçsüz gözü kara gençleri, korsan gemilerine bir nevi paralı asker yazılmış.

Denizlerde görev yaptıklarından bunlara levent denirmiş. Leventler denizlerin uygun olduğu yaz aylarında çalışır, dönebilenler kışın evlerine döner, sırası gelince yine denize açılmış. Onlar için meslekmiş deniz korsanlığı. Bu tehlikeli ve kolay kazanca alışanlar, başka iş tutmaz, kış aylarını dinlenerek geçirir, denize açılacağı günleri beklermiş.

Cezayir, Akdeniz'de Türk korsanlarının merkez üssüymüş. 1525 yılında Hızır Reis tarafından alınmış. O tarihten sonra elden çıkana değin Türk denizcilerince yönetilmiş. Anadolu'dan gidenler; sazını, sözünü, ezgisini de götürmüş oralara. Aynı yöreden gidenler; gurbette dayanışma içinde olur, bir araya toplaşır; memleket, ev, ana, baba, kardeş, var ise yâr özlemiyle türküler çağırıp şiirler okurmuş. Dönenler de orada geçen günleri anarmış. Cezayir türküsünün öyküsü böyle başlıyor...

*Cezayir'in ufak ufak evleri
İçindedir ağaları beyleri,
Türkçe bilmez mâni söyler dilleri,
Tunus, Tarabulus, Cezayir!
Yaz gelince gemilerimiz yağlanır,
Kış olunca tersaneye bağlanır,
Koç yiğitler Cezayir'de eğlenir,
Tunus, Tarabulus, Cezayir!*

Zamanla Osmanlı idari teşkilatında Cezayir-i Garp Ocağı diye bir eyalet kurulmuş. Kıbrıs ve Girit hariç bütün Akdeniz adalarıyla Cezayir bu eyalete bağlanmış. Yönetimi denizcilere verilmiş. Gurbetteki Anadolu gençlerine sa-

hip çıkan, oralarda onlara babalık yapan Cezayir beylerine de “dayı” denmiş. Cezayir yüzyıllarca bu dayılar elinde yönetilmiş.

Tarihte Cezayir denince bugünkü Fas, Tunus, Libya ve Cezayir’i içine alan bütün kuzey batı Afrika kıyıları kast edilir. Cezayir’e gidip sağ salim memleketine dönenlere, ad verme geleneğimize uygun olarak Cezayirli denmiş. Bu adı almaya hak kazanmak öyle kolay değilmiş. Cezayir’e gidip geleceksin. Gitmek kolay belki de dönmek zormuş. Aylarca denizlerde dolaşacak, savaştacak, denizler aşır badireler atlatacak, sağ salim memlekete döneceksin. Gidip de gelmemek var...

Cezayir merkezden uzak yüz yıllarca Türk denizcilerince yönetilmiş. Ta ki 1830 yılına değin. Bu tarihte, bir tartışma sırasında, diplomasiden anlamayan bir Cezayir “dayı”sı, öfkesine hâkim olamayıp Fransız elçisine bir tokat atar. Bu olay bardağı taşıran son damla olur. Cezayir’de gözü olan Fransa tokat olayından sonra Cezayir’i işgal eder. İyice zayıflayan Osmanlı Devleti, duruma seyirci kalır, hiçbir şey yapamaz... Cezayir bu tarihte resmen elden çıkar.

*Gemi gelir Cezayir’den Mısır’dan
Yelkenleri vardır kumaş hasırdan
Kadir mevlam kurtar beni yesirden
Hama, Humus, Tarabulus, Cezayir*

Cezayir elden çıkınca, sağ kalanlardan dönenler döner, dönmeyenler ve dönemeyenler, orada kalıp yerli halka karışır. Dönenlerin dönüşü kolay olmaz. Kimilerinin Anadolu’ya gelişi on yıllar sürer. Önce Akdeniz ve Ege adalarına yerleşirler, oralar da elden çıkınca, bir göç daha başlar, gelebilenler ana vatana ancak ulaşır.

Günümüzde kimi aileler Cezayirli soyadını taşır. Bazı tarihî mezar taşlarında Cezayirli adına rastlarız. O günlerden hatıra... Bir de Cezayir fesi var; kırmızı renkte, eskiden Türk denizcilerinin giydiği... Sonraki yıllarda o da tarihe karışmış... Bir de Cezayir menekşesi var ki mahzun bakar, erguvan renğinde, o da türküsü gibi ayrılığı, hüznü çağırıştırır...

Günümüzde; olaylara, savaşımlara, paylaşım tasarılarına sahne olan Kuzey Afrika’nın bize bıraktığı miras işte bu türküdür.